Το άρθρο 377 του ΠΚ, ο προσδιορισμός της ευτελούς αξίας και η στόχευση του δράστη.

1.Η σχετική διάταξη του ΠΚ[1] ανταποκρινόμενη πλήρως στην θεωρία της εντύπωσης, η οποία διατρέχει ολόκληρο το ποινικό οικοδόμημα,[2] τιμωρεί με χρηματική ποινή ή φυλάκιση μέχρι 6 μηνών την κλοπή και την υπεξαίρεση ευτελούς αξίας.

2.Η ρύθμιση αυτή ανταποκρίνεται και στο περί δικαίου αίσθημα, όπως το τελευταίο διαμορφώνεται με βάση και την αρχή της αναλογίας. Ουσιαστικά «η ένταση της ποινικής απαξίας αντιστοιχεί στο μέγεθος του ποσού».[3]

3.Το ερώτημα που κάθε φορά ανακύπτει είναι το όριο κάτω του οποίου η κλοπή, η υπεξαίρεση και η απάτη θεωρούνται ευτελούς αξίας, [ή πέραν του οποίου δεν είναι ευτελούς αξίας].[4]

4.Τελευταία ανέκυψε[5] και ένα νέο, [συναφές με τον παραπάνω προβληματισμό], ζήτημα: το, τελικώς, κλαπέν ή υπεξαιρεθέν ποσόν, [ή

---

[1] ***Στην οποία παραπέμπει και το άρθρο 387 ΠΚ, [απάτη ευτελούς αξίας].***

[2] ***Βλ. ενδεικτικά Ν. Ανδρουλάκη «Ποινικόν Δίκαιον, Γενικόν Μέρος», εκδόσεις Α.Ν. Σάκκουλα, σελ. 582 επόμ.***

[3] ***Βλ. Δ. Κιούπη «Διατίμηση και…», σελ. 620.***

[4] ***Ούτε το κείμενο του νόμου ούτε η νομολογία έχουν καταλήξει σε ασφαλές κριτήριο προσδιορισμού του ορίου της αξίας. Η μέχρι πρόσφατα κρατούσα άποψη στη Γερμανική νομολογία θεωρούσε, σχεδόν πάγια, ως όριο της ευτελούς αξίας τα 50 μάρκα και η τελευταία θέση λίγο αργότερα τα 100 μάρκα ή 50 ευρώ. Βλ. σχετικά και Θ. Σάμιου «Αποτελεί η κάρτα…», σελ. 668, υποσημ. 6.***

[5] ***Στα πλαίσια της υπ΄αριθμ. 616/2001 απόφασης του Τριμ.Πλημ/δικείου Λευκάδας, Αρχείο Νομολογίας, ΝΔ/2003, σελ. 140.***

αντικείμενο], προσδιορίζει και χαρακτηρίζει το όριο του ευτελούς ή η πρόθεση του δράστη, ο οποίος, πιθανώς, προσδοκούσε τα μέγιστα αλλά, εξ΄αντικειμενικών λόγων ή εξ΄άλλων λόγων, αναγκάστηκε, [π.χ. συμπτωματικά ο διαρρήκτης δεν βρήκε το χρηματοκιβώτιο ή δεν κατόρθωσε να το ανοίξει, ή ο ιδιοκτήτης είχε αφήσει μόνον ποσά ευτελούς αξίας στο κατάστημα του κλπ.], να περιοριστεί σε ευτελούς αξίας αφαίρεση.

5.Ο Χ. Νικολαϊδης σε παρατηρήσεις του στην, παραπάνω, υπ΄αριθμ. 616/2001 απόφαση του Τριμ.Πλημ/δικείου Λευκάδας,[6] επικροτεί ως, εγκληματολογικά, ορθή τη διατυπωθείσα άποψη της μειοψηφίας, ότι δηλ. δεν έχει σημασία το τελικά αφαιρεθέν αλλά η – νοητική και βουλητική- στόχευση του δράστη.

6.Ειδικότερα σημειώνει ότι από εγκληματολογικής πλευράς, [σε τι συνίσταται άραγε αυτή ακριβώς;], ο χαρακτηρισμός κλοπής χρημάτων 7.000 δρχ. από το ταμείο καταστήματος ως κλοπής ευτελούς αξίας, δεν είναι ορθός. Και τούτο διότι, [κατά την άποψη του], ο παράγων τύχη και οι συμπτώσεις δεν μπορούν να διαμορφώνουν την ποινική μεταχείριση ενός κλέπτη, ο οποίος με τη διάρρηξη του παραπάνω καταστήματος απέβλεπε και προσδοκούσε τα μέγιστα αλλά περιορίστηκε στα ελάχιστα, στα όσα δηλ. τελικά βρήκε, [το ποσόν των 7.000 δρχ.], ανεξάρτητα από την πρόθεση του.

7.Παρεμφερές το παρακάτω παράδειγμα: ο Α σε επίπεδο φρονήματος και βούλησης επιδιώκει-ελπίζει-προσδοκά με μια κλοπή να λύσει το βιοποριστικό πρόβλημα του για ένα μήνα και προβαίνει στη αφαίρεση ενός πορτοφολιού, [αξίας το ίδιο 1 ευρώ], το οποίο τελικά

---

[6] ***Αρχείο Νομολογίας ΝΔ/2003, σελ. 141. Με τη θέση αυτή συντάσσεται και ο Δ. Σπινέλλης, χωρίς ειδικότερη, όμως, αιτιολογία, «Ποινικό…», σελ. 75.***

περιέχει 5 ευρώ, [πραγματικό δικαστικό γεγονός σε εξέλιξη], θα διωχθεί και θα καταδικαστεί για το βασικό έγκλημα της κλοπής ή για κλοπή ευτελούς αξίας;

8. Ως ζήτημα δε ουσίας το ύψος του ποσού ως καθοριστικού παράγοντος διαμόρφωσης της δικαστικής κρίσης δεν υπάγεται, [κατά την κρατούσα άποψη], prima facie στον αναιρετικό έλεγχο. Η ορθή, όμως, εφαρμογή ενός ποινικού νόμου;[7] «Η συγκεκριμένη αξία ή ζημία, που προσδιορίστηκε κυριαρχικά είναι ή όχι ιδιαιτέρως μεγάλη; Εδώ πρόκειται για καθαρή υπαγωγή και η σχετική κρίση πρέπει να ελέγχεται από τον ΑΠ».[8] Όλες, άλλωστε, οι αόριστες έννοιες δεν υπόκεινται σε αναιρετικό έλεγχο;[9]

9.Ανεξάρτητα από την παραπάνω διχογνωμία δυο είναι τα βασικά ανακύπτοντα ερωτήματα από τη διάταξη του άρθρου 377 ΠΚ: α. το χρηματικό όριο μέχρι το οποίο μια κλοπή παραμένει ευτελούς αξίας, και β. ανεξάρτητα αν γίνει δεκτό ένα όριο διάκρισης των κλοπών ευτελούς και μη αξίας, η υποκειμενική στόχευση του δράστη διαδραματίζει ρόλο ή περιορίζεται η όποια ποινική ευθύνη, αυστηρά, από το ύψος της αξίας του κλαπέντος;

---

[7] ***Βλ. σχετικά την ορθή θέση της μειοψηφίας στην υπ΄αριθμ. 1088/1995 απόφαση του ΑΠ, Ποινικά Χρονικά ΜΣΤ/1996, σελ. 223, σύμφωνα με την οποία «η κρίση ότι η αξία είναι ευτελής, αποτελεί καθαρή αναγόμενη υπαγωγή στην ερμηνεία και εφαρμογή της νομικής αυτής διάταξης και για το λόγο αυτό υποκειμένη στον αναιρετικό έλεγχο». Βλ. και σύμφωνη γνώμη Ι. Μανωλεδάκη «Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας», εκδόσεις Σάκκουλα, 8η έκδοση, 1999, σελ. 98 υποσημ. 122.***

[8] ***Βλ. έτσι Λ. Μαργαρίτης σε παρατηρήσεις του στην απόφαση του ΑΠ 1012/1982, Ποινικά Χρονικά ΛΓ/1983, σελ. 301, βλ., επίσης, σύμφωνη γνώμη μειοψηφίας στην υπ΄αριθμ. 98/1995, απόφαση του ΑΠ, ΝοΒ 1995, σελ. 879.***

[9] ***Βλ. απόφαση ΑΠ 1463/1981, Ποινικά Χρονικά ΛΒ/1982, σελ. 632.***

10.Όσον αφορά το πρώτο ζήτημα λεκτέα τα εξής:

α. είναι προφανές ότι στην καθημερινότητα των εμπορικών συναλλαγών και στη συναλλακτική πραγματικότητα,[10] σε συνδυασμό και συνάρτηση με τις εκάστοτε επικρατούσες οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, [το ύψος των μισθών και των ημερομισθίων και γενικότερα των εισοδημάτων, του πληθωρισμού, των ποσοστών των τιμαριθμικών αναπροσαρμογών και της ανεργίας, της αξίας αγοράς των βασικών καταναλωτικών αγαθών, των τιμών των προσφερομένων βασικών υπηρεσιών, των αρχών της κοινωνικής πολιτικής κλπ.], διαμορφώνεται κοινή συνισταμένη, συγκριτική αντίληψη για το τι αποτελεί ευτελές και για το τι όχι. Δεν απαιτείται δε σε κάθε περίπτωση, να προηγείται αναλυτική, συστηματική συνεκτίμηση όλων των παραπάνω παραγόντων[11] για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Ο μέσος πολίτης ακολουθεί τις εποχές και τις αξίες και διαπλάθει συνείδηση οικονομικής αξίας με βάση τη συναλλακτική σύγκριση.[12] Συνεπώς ο χαρακτηρισμός,

---

[10] ***Εννοείται σε καθεστώς ελεύθερης αγοράς, [ή στο οικονομικό σύστημα της ατομικιστικής συναλλακτικής], όπου ο έλεγχος της λειτουργίας της οικονομίας γίνεται, κατά κύριο λόγο, δια του μηχανισμού των τιμών.***

[11] ***Και ειδικότερα των δυο συχνότερα χρησιμοποιούμενων δεικτών, του δείκτη τιμών και του αποπληθωρικού δείκτη του ακαθαρίστου εθνικού προϊόντος. Άλλωστε κατ΄αναλογία με την επισήμανση-παρατήρηση του αείμνηστου Ιακ. Ζαγκαρόλα, [Ποινικά Χρονικά Κ/1970, σελ. 394, η οποία συνδεόταν με το ύψος του αλκοόλ στο αίμα, «την απόφαση περί ενοχής θα εκδίδη ο δικαστής και όχι το χημείο»], την απόφαση πρέπει να την εκδίδει ο δικαστής και όχι κάποιος οικονομολόγος.***

[12] ***Βλ. σχετικά και Βούλευμα ΑΠ 1685/1998, Ποινικά Χρονικά ΜΘ/1999, σελ. 941 «ο χαρακτηρισμός της αξίας του αντικειμένου ως … μεγάλης ή μικρής αποτελεί ζήτημα … κρινόμενο με βάση τις συνθήκες της αγοράς που***

[εξαιρουμένης της από διαθέσεως αξίας],[13] ενός αντικειμένου ως ευτελούς αξίας ούτε ιδιαίτερα δυσχερής είναι ούτε αποκλειστικό «προνόμιο»-έργο των δικαζόντων.

β. το ευτελές ή μη της αξίας ενός αντικειμένου, δεν, [πρέπει να], κρίνεται με βάση την υποκειμενική αξιολόγηση του δράστη ή του θύματος-ιδιοκτήμονος. Και αυτό διότι δεν μπορεί να επιδρούν ή να συμμετέχουν στην τελική «αντικειμενική» αξιολόγηση ούτε η ατομική οικονομική δυνατότητα-επιφάνεια ούτε τα αναπτυσσόμενα έντονα συναισθήματα λόγω της εγκληματικής πράξης. Συνεπώς η θέση του Α. Μπουρόπουλου,[14] ότι για τον προσδιορισμό της ευτελούς αξίας πρέπει να ληφθούν υπόψιν οι συνθήκες και του παθόντος και του δράστη, δεν είναι ορθή:

i. Και τούτο διότι, πλην όλων των άλλων, η πρόταση του οδηγεί στη θέσπιση-διάκριση κατηγοριών μεταξύ κλεπτών, [υπεξαιρετών και απατεώνων], πλουσίων θυμάτων και κλεπτών, [υπεξαιρετών και απατεώνων], φτωχών θυμάτων. Διαφορετικά θα υπολογίζεται η ευτελής αξία αν το θύμα είναι πολυεκατομμυριούχος και διαφορετικά αν είναι πένης; Τότε το αυτό αντικείμενο, [της αυτής μιας και μοναδικής αντικειμενικής αξίας], θα προσλαμβάνει διάφορο αξία ανάλογα με την οικονομική δυνατότητα του ιδιοκτήτου, όπερ άτοπο. Στην μία περίπτωση θα είναι ευτελούς αξίας και στην άλλη όχι; Άρα αναιρείται εν τοις

διαμορφώνουν κάθε φορά την αντικειμενική αξία των πραγμάτων, από την απλή συναλλακτική σύγκριση των οποίων συνάγεται περαιτέρω η κρίση περί του ευτελούς ή ιδιαιτέρως μεγάλου της αξίας αυτής».

[13] Βλ. Αιτιολογική έκθεση Σχεδίου ΠΚ 1933, εκδόσεις Ζαχαρόπουλου, σελ. 566 για την pretium affectionis. Βλ. ενδεικτικά και απόφαση ΑΠ 618/1973, Ποινικά Χρονικά ΚΓ/1973, σελ. 705.

[14] «Ερμηνεία Ποινικού …», σελ. 36.

πράγμασι η έννοια του ευτελούς. Οι κατά περίπτωση δε αποκλίσεις, όχι μόνον, δεν θα επιτρέπουν την εμπέδωση κλίματος εμπιστοσύνης στο θεσμό της Δικαιοσύνης αλλά θα δημιουργούν-διαχέουν και κλίμα καχυποψίας για την αυστηρότερη αντιμετώπιση όσων προβαίνουν σε κλοπή, υπεξαίρεση και εξαπάτηση λιγότερο ευκατάστατων συμπολιτών μας, [και αντίστοιχα την επιεικέστερη όσων τα θύματα είναι, λιγότερο ή περισσότερο, πλούσιοι συμπολίτες μας].

ii. Η αφαίρεση ενός καλλυντικού αξίας 20 ευρώ από μεγάλη εμπορική επιχείρηση θα είναι ευτελής ενώ η αν η αφαίρεση γίνει από ιδιοκτήτη, ο οποίος είναι συνταξιούχος, του ΙΚΑ, δεν θα είναι; Με τη λογική αυτή «υποδεικνύεται» στους κλέπτες, υπεξαιρέτες και απατεώνες να προτιμούν τους πλουσίους, διότι τα όρια της ευτελούς αξίας, [κατά συνέπεια και της ποινικής μεταχείρισης], είναι αναβαθμισμένα. Ούτε, όμως, μπορεί η υποκειμενική αντίληψη κάποιου να αφορά[15] την «αντικειμενική» δικαϊκή κρίση. Αν ο Α πλούσιος εκτιμά ότι η αφαίρεση αντικειμένου 1000 ευρώ είναι ευτελούς αξίας, [ή ότι η υφισταμένη ζημία του είναι άνευ σημασίας], συγκρινόμενη με το μέγεθος της περιουσίας του, αυτό μπορεί να δεσμεύσει τον δικαστή και να λειτουργήσει ως «κοινωνική μοντελιστική»;[16] Αντίστροφα: αν ο κλέπτης ανήκει στη τάξη των γαβριάδων τα όρια της ευτελούς, [και της αντίστοιχης ποινικής αντιμετώπισης του], θα είναι χαμηλότερα από ότι για έναν «ευκατάστατο» κλέπτη; Εκτός αν το σχήμα λειτουργήσει υπό την άλλη όψη: τα ποσά της ευτελούς, [και αντίστοιχα η ποινική τους αξιολόγηση], να είναι αντιστρόφως ανάλογα με την οικονομική δυνατότητα του δράστη.

---

[15] ***Βλ. ad hoc Συμ.Στρ.Λάρισας 2/1995, ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ, 1997, σελ. 371.***

[16] ***Σύμφωνα με τη θέση του V. Ferrari «Λειτουργίες του Δικαίου», εκδόσεις Σάκκουλα, 1992, σελ. 144.***

iii. Όλα αυτά, όμως, ούτε την αρχή της ισότητας υπηρετούν ούτε την αρχή της αναλογίας ούτε τον παιδευτικό ρόλο του Δικαίου ούτε, αποδεικτικώς, προσδιορίσιμα είναι. Το τι είναι ευτελές το γνωρίζει, ανά εποχή, ο μέσος πολίτης, ανεξάρτητα περιουσιακών διαβαθμίσεων και λοιπών οικονομικών δυνατοτήτων. Αποδοχή της θέσης Α. Μπουρόπουλου σημαίνει εισαγωγή και υιοθέτηση υποκειμενικών αντιλήψεων και εκτιμήσεων, [με παράλληλη διάχυση αίσθησης καθολικής εισαγωγής της αρχής της σκοπιμότητας], στην ποινική αξιολόγηση.[17]

11. Υπ΄αυτή την έννοια η αντίληψη ενός μέσου, από άποψη εισοδήματος και προστατευομένων μελών, εργαζόμενου οικογενειάρχη, [τα δυο μεγέθη πρέπει να συνυπάρχουν ως έκφραση ενός – κάποιου-μέσου όρου], για την αξία ενός συγκεκριμένου αγαθού πρέπει να λαμβάνεται ως βάση εκτίμησης, [μη υπαρχούσης ποσοτικής διάκρισης-ορίου]. Η αναφορά σε ένα, όποιο, συγκεκριμένο καταναλωτικό-αναλώσιμο αγαθό, ευρείας συναλλαγής, προσδιορίζει και την κλίμακα της λογικής διακύμανσης των υπολοίπων, άρα και το ύψος της αξίας ενός αντικειμένου ως ευτελούς ή μη. Αν υποτεθεί ότι π.χ. [τυχαία επιλογή], η αξία ενός κιλού ψωμιού και ενός υποκαμίσου, τη χρονική περίοδο Α είναι χ και ζ ευρώ αντίστοιχα, πρέπει να εξετάζεται :

---

[17] ***Προφανώς αφετηρία των, παραπάνω, σκέψεων του Α. Μπουρόπουλου υπήρξε η σχετική περικοπή στην Αιτιολογική Έκθεση του ΠΚ, σελ. 362, όπου σημειώνεται ότι η «αξία είναι τι όλως σχετικόν αναλόγως των προσώπων, του τόπου και του χρόνου». Η αναφορά, όμως, στα πρόσωπα, [και στις απόψεις-εκτιμήσεις τους], αποσκοπεί στον προσδιορισμό της ιστορικής περιόδου, βάσει της οποίας κρίνεται τι ως ευτελές ή μεγάλης αξίας και δεν υποδεικνύει την ανάγκη συνεκτίμησης της οικονομικής κατάστασης δράστη και θύματος. Άλλη αξία, [σχετική, ανάλογη, πραγματική κλπ.], έχει το Α αντικείμενο το έτος 1980, άλλη το έτος 1990, άλλη το έτος 2000.***

α. τι ποσοστό αναλογικά με τα μηνιαία εισοδήματα της οικογένειας αποτελούν οι τιμές χ και ζ, με τι συχνότητα αγοράζονται τα συγκεκριμένα αγαθά και τι σχετική αξία έχουν για την επιβίωση του ατόμου, και

β. τι πολλαπλάσιο της παραπάνω αναλογίας συνιστά το κλαπέν. Αυτή η τάξη μεγέθους δίνει ένα σχετικό στίγμα της αξίας του κλαπέντος ή υπεξαιρεθέντος στο χώρο των συναλλαγών.

12. Με δεδομένο ότι σήμερα τα 880 ευρώ, [άρθρο 466 Κ.Πολ.Δικ.[18]], αποτελούν το όριο που μια διαφορά κρίνεται ως μικρο-διαφορά γίνεται αντιληπτό ότι κάθε τι χαρακτηριζόμενο ως ευτελές πρέπει να αποτελεί υποπολλαπλάσιο αυτού του ποσού, αφού το ευτελές νοηματικά υπολείπεται του «μικρού».

13. Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι αφού ο ΠΚ[19] έχει προσχωρήσει στη λογική της διατίμησης με την εισαγωγή ποσοτικών ορίων-κριτηρίων για τη διάκριση πλημμελημάτων από κακουργήματα ανάλογα με το ύψος της ζημίας ή του οφέλους, κάλλιστα θα μπορούσε, [προς αποφυγή μαθηματικών, οικονομικών και λοιπών κοινωνικών, παρακινδυνευμένων υπολογισμών], να χαράξει όρια στην κλοπή-υπεξαίρεση-απάτη ευτελούς αξίας. Αν και κάθε ποσοτικό κριτήριο είναι,

---

[18] ***Βλ. σχετικά με τους οικονομικούς και κοινωνικούς λόγους της δικαστικής απόκλισης στην περίπτωση των μικροδιαφορών, [οι οποίοι – λόγοι – εκφράζουν τη γενικότερη νομοθετική βούληση σε σχέση με την αξία μιας διαφοράς. Για την ενότητα και την ασφάλεια του δικαίου τα αυτά πρέπει να ισχύουν αναλογικά και στο Ποινικό Δίκαιο], Κ.Δ. Κεραμέως «Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος», εκδόσεις Σάκκουλα, 1986, σελ. 366 επόμ.***

[19] ***ο Κ.Πολ.Δικ., ως γνωστόν, χρησιμοποιεί σε ευρεία κλίμακα ποσοτικούς προσδιορισμούς. Αλλά πέραν αυτού το ποσοτικό όριο μπορεί να λειτουργήσει ακόμη και για τη θεμελίωση του αδίκου, βλ. χαρακτηριστικά Ν. Ανδρουλάκη, «Ποινικό Δίκαιο…», σελ. 9.***

τελικά, αυθαίρετο, [γιατί π.χ. 25 εκατομμύρια και όχι 45 ή 55;[20] Αν, μάλιστα, ληφθούν υπόψη τα δικαστικά ιστορικά δεδομένα της τελευταίας 20ετίας στη χώρα μας πιθανώς τα όρια αυτά να ηχούν ως εξωπραγματικά], με ότι αυτό συνεπάγεται για την ασφάλεια του δικαίου, εντούτοις ή ύπαρξη του[21] προσφέρει κάτι σημαντικό: περιορίζει την αυθαιρεσία του εκάστοτε κρίνοντος, [αυξάνεται το περιγραφικό στοιχείο σε βάρος του αξιολογικού], και υπηρετεί καλύτερα την αρχή της αναλογίας και της ισότητας. Παράλληλα η ύπαρξη ενός ποσοτικού κριτηρίου διάκρισης αίρει κάθε συζήτηση, [κυρίως επ΄ακροατηρίω,[22]

---

[20] ***Όπως ορθά διερωτάται ο Δ. Κιούπης «Διατίμηση…», σελ. 621, η υπεξαίρεση 27 εκατομμυρίων υπάγεται στην ίδια τάξη με εκείνη των 527 εκατομμυρίων, [διαφορά 500 εκατομμυρίων], και η διαφορά πλημμελήματος και κακουργήματος αντιστοιχεί σε μια δραχμή, [25.000.000 το πρώτο 25.000.001 το δεύτερο].***

[21] ***Στον προϊσχύσαντα Ποινικό Νόμο και στο άρθρο 693 αφαίρεση ποσού κάτω των 500 δρχ. θεωρούνταν πταίσμα. Βλ. σχετικά και Κ. Βουγιούκα «Το έγκλημα της κλοπής», 1952, σελ. 81.***

[22] ***Πολύ συχνά τα θύματα της κλοπής, της υπεξαίρεσης και της απάτης εμφανίζονται στο ακροατήριο και δηλώνουν πρόθυμα να ανακαλέσουν την υποβληθείσα έγκληση, πράγμα εφικτό υπό την προϋπόθεση μετατροπής της κατηγορίας σε πράξη ευτελούς αξίας, [στο αυτό σημείο εστιάζονται και οι προσπάθειες των συνηγόρων υπεράσπισης ακόμη και όταν δεν έχει υποβληθεί έγκληση]. Παρά ταύτα και παρά το γεγονός ότι με πρόσφατη τροποποίηση του ΠΚ προστέθηκε παραγρ. 2 στο άρθρο 379 ΠΚ, σύμφωνα με την οποία απαλλάσσεται από κάθε ποινή ο δράστης υπεξαίρεσης αν ικανοποίησε εντελώς τον ζημιωθέντα, [ρύθμιση η οποία αποδίδει εύγλωττα τις νομοθετικές προθέσεις, όπως και η τελευταία τροποποίηση του ν. 3160/2003, η οποία προβλέπει ότι τα αυτά ισχύουν και στην περίπτωση των άρθρων 386, 386[A], 388, 390, 404, παραγρ. 1 και 2, και 405 παραγρ. 1 ΠΚ], τα δικαστήρια επιδεικνύουν, [για λόγους που δεν είναι του παρόντος αλλά για τους οποίους θα επανέλθουμε αναλυτικά], μια ιδιαίτερη***

διότι σε κοινωνικό επίπεδο απλώς την περιορίζει], περί του αν συγκεκριμένη πράξη συνιστά κλοπή ή υπεξαίρεση ή απάτη ευτελούς ή μη αξίας.[23]

14. Αποδεχόμενος, όμως, ο ΠΚ τη λογική της διατίμησης οφείλει παράλληλα να προχωρά και στην τιμαριθμοποίηση της, ήτοι να συνυπολογίζεται η κατ΄έτος πληθωριστική διαφορά έτσι ώστε να αναπροσαρμόζεται ετήσια το ποσοτικό όριο.[24]

15. Αυτονόητο είναι ότι ανάλογη συγκριτική συναλλακτική άποψη έχει ο πολίτης για όσα πράγματα υπόκεινται σε πώληση, μίσθωση, ανταλλαγή, κλπ. Για τα αντικείμενα εκτός συναλλαγής, [όχι με τη στενή έννοια του νόμου, όπως π.χ. σύμφωνα με το άρθρο 966 ΑΚ], όπου υφίσταται νομική ή αντικειμενική αδυναμία εκποίησης, όπως π.χ. διάφορα έγγραφα, πιστωτικές κάρτες,[25] δελτία ταυτότητας, διαβατήρια κλπ., απαιτείται μια ιδιαίτερη προσέγγιση.

διστακτικότητα στην αποδοχή αιτημάτων μετατροπής, [η οίκοθεν πρωτοβουλία των Δικαστηρίων σε επίδειξη ανάλογης συμπεριφοράς, δυστυχώς, πράγματι σπανίζει].

[23] Και αυτό παρά τις βάσιμες ενστάσεις του Ν. Λίβου «Τα κακουργήματα της πλαστογραφίας και της ψευδούς βεβαιώσεως», Ποινικά Χρονικά ΜΣΤ/1996, σελ. 1177 επόμ. και σελ. 1179 υποσημ. 4, σύμφωνα με τον οποίο «όποιος προσπαθεί όπως ο έλληνας νομοθέτης να περιγράψει με νοηματικά δήθεν σαφείς όρους, δηλ. με αριθμούς ποινικά διαφέρουσες συμπεριφορές απλώς ματαιοπονεί». Προτιμότερη, όμως, αυτή η ματαιοπονία από τη συζήτηση επ΄ακροατηρίω, [πραγματικό δικαστικό γεγονός], για το εάν κλοπή 4.500 δρχ. συνιστά ή όχι κλοπή ευτελούς αξίας.

[24] Βλ. και Δ. Κιούπη «Διατίμηση…» σελ. 621 υποσημ. 15.

[25] Βλ. Σάμιου «Αποτελεί η κάρτα…», σελ. 670.

16. Και φυσικά στην περίπτωση της κατ΄εξακολούθηση κλοπής, υπεξαίρεσης και απάτης θα ληφθεί υπόψη η συνολική αξία, [άρθρο 98 ΠΚ], του αντικειμένου.[26]/[27]

17. Το δεύτερο ζήτημα αφορά στην σκοπιμότητα και στην αναγκαιότητα της συνεκτίμησης ή μη της υποκειμενικής στόχευσης του δράστη στην αξιολόγηση μιας κλοπής, υπεξαίρεσης ή απάτης ως ευτελούς αξίας. Υπέρ της θέσης ότι το τελικά ευρεθέν και κλαπέν ή υπεξαιρεθέν δεν μπορεί αφ΄εαυτού να προσδιορίζει μια κλοπή, υπεξαίρεση ή απάτη ως ευτελούς αξίας συνηγορεί το εξής επιχείρημα: αν η «επένδυση» π.χ. ενός κλέπτη για την επίτευξη του στόχου του, [σε συνδυασμό με ύπαρξη αναλυτικής-συστηματικής καταγραφής των πιθανοτήτων, π.χ. παρακολούθηση του υποψηφίου στόχου επί σειρά ημερών, ως απόρροια εκπόνησης οργανωμένου σχεδίου εκτέλεσης], είναι δυσανάλογη, [π.χ. αγορά εργαλείων και μηχανημάτων διάρρηξης μεγάλης αξίας], με το τελικά επιτευχθέν αποτέλεσμα τότε είναι προφανές, ότι η καταδίκη του για κλοπή ευτελούς αξίας είναι τυπικά ορθή αλλά εγκληματολογικά, [ως προς την ειδική πρόληψη], πιθανώς, αναποτελεσματική.

18. Πόσο συχνό είναι, όμως, στην πραγματικότητα κάτι ανάλογο; Ας δούμε μια άλλη διάσταση. Πηγαίνω σε γνωστό πολυκατάστημα σκοπεύοντας να κλέψω όσα περισσότερα μπορώ. Πλην, όμως, λόγω των μέτρων ασφαλείας περιορίζομαι σε αφαίρεση ενός αντικειμένου π.χ. αξίας 10 ευρώ. Θα τιμωρηθώ για κλοπή μη ευτελούς αξίας λόγω των προηγούμενων σκέψεων μου; [χωρίς καμία συνέπεια ως προς την

---

[26] ***Βλ. έτσι και Ζ. Φασούλας, «Ποινικό Δίκαιο…», σελ. 426.***

[27] ***Στο σημείο αυτό ανακύπτει μια σειρά προβλημάτων, τα οποία, όμως, δεν είναι του παρόντος και αφορούν τις γενικότερες αξιολογήσεις του ΠΚ.***

ασφάλεια του Δικαίου;]. Στο σημείο αυτό ο Α. Μπουρόπουλος,[28] αναφερόμενος στο περιεχόμενο του δόλου του δράστη σημειώνει ότι πρέπει να περιέχει τη γνώση ότι το αντικείμενο είναι ευτελούς αξίας και τη θέληση να κλέψει «τοσαύτης αξίας» πράγμα, σκέψη η οποία αποτελεί και τη βάση της θέσης του Χ. Νικολαϊδη, [βλ. παραπάνω υποσημ. 5].

19. Ποια, όμως, τα όρια μεταξύ «τυπικής» απονομής Δικαιοσύνης, [της εννοίας εννοουμένης ως απονομής βασισμένης σε κανόνες και προκαθορισμένες αρχές], και απονομής «ουσιαστικής» Δικαιοσύνης, όπου το «λαϊκό αίσθημα» και άλλες αόριστες έννοιες και συναισθήματα καθορίζουν την ενοχή και την ποινή, χωρίς διακρίσεις φρονηματικών στοιχείων και πράξης;

20. Το τι επεδίωκε ο δράστης, το τι σκεπτόταν, [και μάλιστα στο «πίσω» μέρος του μυαλού του], το τι υπολόγιζε, το τι ανέμενε και γιατί, αλλά και το τι, τελικά, προβάλλει στον εξωτερικό κόσμο ως πρόθεση του δράστη,[29] [με δεδομένο ότι προ οφθαλμών έχουμε πράξη ευτελούς αξίας], μπορούν να αποτελέσουν βάσιμα στοιχεία απόδοσης ενοχής σ΄ ένα αντικειμενικοποιημένο σύστημα, [υποκειμενικής], ευθύνης, όπου ως καθοριστικό στοιχείο προβάλλει η έννοια της εμπειρικά αντιληπτής πράξης και του αποτελέσματος αυτής; Ας μη διαφεύγει δε ότι «αυτές οι υποκειμενικές όψεις μόλις που χρειάζεται να επισημανθεί ότι

---

[28] ***«Ερμηνεία Ποινικού…», σελ. 38.***

[29] ***Ας μη διαφεύγει ότι πολλοί δράστες εγκλημάτων ως ευφάνταστοι και μη ισορροπημένοι επιζητούν, απλώς, μια έξοδο από την ισοπεδωτική ανωνυμία, διεκδικώντας κοινωνική ταυτότητα-αναγνωρισιμότητα η οποία με της σειρά της οδηγεί σε επιβεβαίωση κ.ο.κ. Όλοι αυτοί προβάλλουν μια άλλη εικόνα των στόχων και των επιδιώξεων τους, την οποία η, εν πολλοίς, τυποποιημένη και βιομηχανοποιημένη απονομή δικαιοσύνης αδυνατεί, παντελώς, [για λόγους που δεν αφορούν μόνον την ίδια], να διακρίνει από την αληθή πραγματικότητα.***

προσκρούουν σε ανυπέρβλητες αποδεικτικές δυσχέρειες, κάτι που ακυρώνει το δικαιοκρατικό αίτημα για ασφάλεια δικαίου».[30] Αποδοχή αυτής της θέσης, [της συνεκτίμησης δηλ. της εσώτερης υποκειμενικής στόχευσης του δράστη για τη θεμελίωση της προνομιούχου μορφής κλοπής], συνεπάγεται, κατ΄αναλογία, αποδοχή εγκλήματος απάτης, στηριζόμενης σε υπόσχεση - ενοχή μελλοντικού χρόνου, [πράγμα το οποίο – και ορθά – δεν γίνεται δεκτό].[31]

21. Μπορεί να λειτουργήσει ως «κοινωνική μοντελιστική» και να δράσει παιδαγωγικά καταδικαστική απόφαση για κλοπή, [όχι ευτελούς αξίας], ποσού 7.000 δρχ.; Γνωρίζει κανείς εκ των αποδεκτών της δικαστικής απόφασης, [πιθανώς και των παρευρισκομένων στη δικαστική αίθουσα κατά τη στιγμή της εκδίκασης μη εξαιρουμένων], τα λοιπά στοιχεία, [π.χ. τη στόχευση και την επιδίωξη του κατηγορουμένου], της υπόθεσης έτσι ώστε να εκτιμήσει και να αξιολογήσει εκ των υστέρων, [«παίρνοντας το ανάλογο μάθημα»], ότι η κλοπή 7.000 δρχ. δεν συνιστά κλοπή ευτελούς αξίας; Ποιος θα το πληροφορηθεί και δεν θα μειδιάσει;[32]

---

[30] ***Βλ. σχετικά Θ. Σάμιου «Αποτελεί η κάρτα …», σελ. 670.***

[31] ***Δογματική συνέπεια, [προς τη θέση της μειοψηφίας στην παραπάνω απόφαση του Τριμ.Πλημ. Λευκάδας, υποσημ. 5], θα επέβαλε, ακόμη, την επαναδιατύπωση π.χ. των άρθρων 375 ΠΚ για την υπεξαίρεση και 386 για την απάτη, με την πρόβλεψη να διώκεται και να τιμωρείται ο δράστης, σε βαθμό πλημμελήματος ή κακουργήματος, όχι ανάλογα με το, αντικειμενικά προσδιορισθέν, ύψος της αξίας, αλλά με βάση τις προσδοκίες του και την υποκειμενική του στόχευση. Η επιδίωξη, και μόνον, κάρπωσης αντικειμένου αξίας πέραν των 25.000.000 δρχ., ανεξαρτήτως τελικού ποσού ή αξίας ενθυλάκωσης, θα τιμωρείται ως κακούργημα.***

[32] ***Όπως ο ποινικός νομοθέτης δεν ποινικοποιεί για δικό του λογαριασμό αλλά «κατ΄ουσία αντιπροσωπευτικά για κάποιον άλλο … έτσι ώστε πίσω από την ποινή βρίσκονται το πάθος της συλλογικής συνείδησης, το ηθικό συναίσθημα του***

Το χειρότερο θα επιβεβαιώσει μέσα του την, [απογοητευτική για το δικαϊκό σύστημα της χώρας], έρευνα του ΕΚΚΕ,[33] ότι όλα, σχεδόν, είναι διαβλητά και όλα εξαρτώνται είτε από «τα μέσα και τους γνωστούς» είτε από «τα χρήματα και τους δικηγόρους» είτε «από την ταξική θέση του διαδίκου».

22. Πρέπει να επαναπροσδιορίσουμε τους πολιτικούς στόχους του ποινικού δικαίου, αφού το τελευταίο ως μέσον-εργαλείο άσκησης πολιτικής βρίσκεται πάντοτε, [ως εκ της φύσεως του], σε σχέση υπαλληλίας με τις γενικότερες επιλογές και απόψεις μιας κοινωνίας. Το περιεχόμενο και οι στόχοι ενός ποινικού δικαίου προσδιορίζονται σε σχέση με το εκάστοτε ισχύον πολιτικό και οικονομικό καθεστώς και φυσικά τις ανάλογες συνθήκες. Άλλωστε ας μη διαφεύγει ότι:

α. η ύπαρξη και μόνον του ποινικού δικαίου συνιστά απόδειξη σοβαρότατης παθογένειας μιας κοινωνίας. Στην πραγματικότητα για τα λάθη και τις αδυναμίες της ίδιας της κοινωνίας στη διαπαιδαγώγηση των πολιτών της έχει θεσπισθεί το ποινικό δίκαιο. Νομιμοποιείται, όμως, η παραπάνω κοινωνία στην τιμώρηση των πολιτών, που η ίδια απέτυχε να εκπαιδεύσει στην επίδειξη συμπεριφοράς συλλογικότητας;[34]

λαού κ.ο.κ.», [Ν. Ανδρουλάκης «Ποινικό Δίκαιο…», σελ. 19], έτσι και ο ποινικός δικαστής δεν δικάζει για λογαριασμό του αλλά «εν ονόματι» και συνεπώς κατ΄εντολή και δια λογαριασμό του Ελληνικού λαού. Αυτό σημαίνει, [παρά τις όποιες ενστάσεις υπάρχουν], ότι οι δικαστικές αποφάσεις πρέπει να ανταποκρίνονται στην αναμονή εκείνων για τους οποίους προορίζονται, λαμβάνοντας υπόψη τους την κοινή αντίληψη περί δικαίου.

[33] Ε.Κ.Κ.Ε. "Απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης στην Ελλάδα" 1983, υπεύθυνος έρευνας Η. Δασκαλάκης, σελ. 261.

[34] Βλ. σχετικά και Ν. Ανδρουλάκη «Ποινικό Δίκαιο…», σελ. 33.

β. το ποινικό δίκαιο συνιστά τμήμα, [και όχι «όλον»], της κοινωνικής δυναμικής και των θεσμών μιας οργανωμένης κοινωνίας, [αποτελεί το ultimum refugium, την τελευταία γραμμή άμυνας και όχι την πρωταρχική λειτουργία μιας κοινωνίας]. Κατά συνέπεια δεν έχει ανατεθεί στο ποινικό δίκαιο ο, [ή έστω κάποιος], μεταφυσικός ρόλος επιβολής της, απόλυτης, ηθικής και ειρήνης επί γης.

23. Συνεπώς ευτελούς αξίας κλοπή, υπεξαίρεση και απάτη προσδιορίζεται από το αποτέλεσμα, [παρά τις όποιες ενστάσεις μπορούν να διατυπωθούν], από την εμπειρικά αντιληπτή πράξη, από την εμπειρικά διαπιστώσιμη αξία του αντικειμένου. Αυτό κοινοποιείται, αυτό γνωρίζει ο πολίτης, μ΄αυτό συγκρίνει και με βάση αυτό αξιολογεί. Η πράξη δηλ. μόνη της καθορίζει και την ηθική απαξία. Εσώτερα φρονηματικά στοιχεία και υποκειμενικές στοχεύσεις και επιδιώξεις δεν είναι γνωστά, [ούτε αποδεικτικά προσεγγίσιμα], και δεν μπορούν να δικαιολογούν ανάλογες ποινικές αξιολογήσεις και καταδίκες.

24. Ως ακροτελεύτια πρόταση για την άρση των παραπάνω αναφερομένων προβλημάτων της καθημερινής δικαστηριακής πρακτικής προτείνεται η υιοθέτηση, [με αφετηρία το παρόν έτος 2003], των πενήντα –50- ευρώ ως ορίου κάτω του οποίου κάθε κλοπή, υπεξαίρεση ή απάτη θα θεωρείται ευτελούς αξίας. Το όριο αυτό, όπως άλλωστε όλα τα όρια του ΠΚ, είναι σχετικά αυθαίρετο. Αποτελεί, όμως, μόνον το 5-7%, [περίπου], του κατωτάτου μισθού και ημερομισθίου ενός ανειδίκευτου εργάτη.[35] Σε σχέση με την αγοραστική δύναμη των 50 ευρώ θα μπορούσε

---

[35] ***και στις καθημερινές συναλλαγές η κλοπή ενός ζεύγους παπουτσιών 50 ευρώ ή η υπεξαίρεση από ταμείο καταστήματος του αυτού ποσού, ισοδυναμεί π.χ. με ένα γεύμα δυο ατόμων σε καλό εστιατόριο ή με ένα εισιτήριο τραίνου μετ΄επιστροφής Αθήνα-Θεσσαλονίκη ή με το κατώτερο εισιτήριο των επικείμενων Ολυμπιακών Αγώνων ή με μια διανυκτέρευση δυο ατόμων σ΄ένα φτηνό ξενοδοχείο***

να αντιταχθεί ότι όλα τα αναφερθέντα παραδείγματα, [της προηγούμενης υποσημείωσης], δεν συνιστούν απόλυτα φθηνές επιλογές. Πλην, όμως, ο νόμος αναφέρεται σε ευτελή αξία και όχι σε ασήμαντη ή ανύπαρκτη. Άλλωστε όλες οι ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο περιεχόμενο της λέξης ευτελής, [εξαιρουμένων των ηθικών αξιολογήσεων], συγκλίνουν στην έννοια του φθηνού, [ευτέλεια = η χαμηλή τιμή, ευτελίζω = μειώνω την αξία].

25.Για τον προσδιορισμό του όποιου ορίου πρέπει οπωσδήποτε να συνεκτιμηθεί, [κάποια στιγμή και στη χώρα μας], και το κόστος λειτουργίας και απονομής της δικαιοσύνης.[36] Ουδέποτε έχει υπάρξει ανάλογη προσέγγιση. Πρέπει επίσης να συνεκτιμηθεί ότι η πλειοψηφία των δραστών κλοπών μικρής αξίας είναι νέοι και κυρίως λαθρομετανάστες και τοξικοεξαρτημένοι. Συνεπώς, όπως προαναφέρθηκε, πρέπει να επαναπροσδιορισθούν και οι εγκληματοπροληπτικοί στόχοι του ποινικού δικαίου. Η καταδίκη ενός νέου εξαρτημένου από ναρκωτικές ουσίες, [για την απεξάρτηση του οποίου έχουν θεσπισθεί μια σειρά μέτρων και ρυθμίσεων, με τεράστιο οικονομικό κόστος], για μικροκλοπές και υπεξαιρέσεις προς άμεση

ή με μια συσκευασία 20 πακέτων τσιγάρων ή με 5 έως 6 κιλά μοσχαρίσιου κρέατος.

[36] Τόσο γιαυτή την παράμετρο όσο και για τις προαναφερθείσες σχέσεις μεταξύ δικαιϊκών θεσμών και οικονομίας, [ουσιαστικά αναπτύχθηκε ένα νέος επιστημονικός κλάδος αυτός της Οικονομικής Ανάλυσης του Δικαίου, γιαυτό και οι μεγαλύτερες Νομικές Σχολές των ΗΠΑ έχουν εντάξει στη δύναμη του διδακτικού τους προσωπικού και οικονομολόγους], κυκλοφορούν 8 εξειδικευμένα περιοδικά στις ΗΠΑ, μεταξύ των οποίων τα, πλέον γνωστά, είναι: «Journal of Law and Economics», «International Review of Law and Economics», «Supreme Court Economic Review», κλπ.

διάθεση του αντικειμένου αναιρεί και ακυρώνει ουσιαστικά την προηγούμενη προσπάθεια της Πολιτείας για επανένταξη του. Η δογματική συνέπεια απαιτεί τον επανακαθορισμό της ευτελούς αξίας.

26.Πρέπει, επίσης, να συνεκτιμηθεί η επιρροή, [πρωτίστως σε ανάλογες περιπτώσεις, αδικημάτων με υλικό αντικείμενο χαμηλής, σχετικά, αξίας, αποτιμώμενη, - η επιρροή- μάλιστα, σε σταθερά μεγέθη], αυτής της ίδιας της ποινικής διαδικασίας στον στιγματισμό, στη γενική και στην ειδική πρόληψη, αφού, πολλές φορές «η διαδικασία είναι η ποινή».[37] Αν, μάλιστα, συνεκτιμηθεί ότι παιδαγωγικά, [ως κοινωνικά πρότυπα], δρουν όλοι οι υφιστάμενοι θεσμοί και η ποιότητα λειτουργίας της Πολιτείας, ηχεί, [τουλάχιστον, για τη σημερινή εποχή], περίεργα ακόμη και η καταδίκη ενός δράστη για κλοπή αξίας μέχρι και 150 ευρώ, αφού συγκριτικά ο μέσος πολίτης έχει, [με ευθύνη τόσο δική του όσο και -κυρίως- της Πολιτείας], εξοικειωθεί, [δυστυχώς], με ανάλογα – εγκληματικά - επίπεδα τιμών.

27. Υπό το βάρος όλων των παραπάνω σκέψεων η θέσπιση του ορίου στα πενήντα –50- ευρώ, αποτελεί μια λογική και δίκαιη, κατ΄αρχήν, κίνηση.

ΑΘΗΝΑ 15 ΙΟΥΛΙΟΥ 2003

ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ Θ. ΚΟΝΤΑΞΗΣ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ, Δ.Ν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1.«Αιτιολογική Έκθεση Σχεδίου Ποινικού Κώδικος 1929», εκδόσεις Ζαχαρόπουλου, 1950, σελ. 362.

---

[37] ***Σύμφωνα με τη γνωστή υπερβολή του Feeley, όπως την καταγράφει ο Ν. Ανδρουλάκης, «Ποινικό Δίκαιο…», σελ. 18.***

2.Ν. Ανδρουλάκη «Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος», εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 2000.

3.Δ. Κιούπη «Διατίμηση και κακουργήματα», Ποινικά Χρονικά ΜΘ σελ. 620 επόμ.

4.Α. Μπουρόπουλου «Ερμηνεία Ποινικού Κώδικος, ειδικόν μέρος, Γ΄τόμος», εκδόσεις Αφοι Π. Σάκκουλα, 1964, σελ. 36 επόμ.

5.Θ. Σάμιου «Αποτελεί η κάρτα αυτόματης συναλλαγής πράγμα ευτελούς αξίας;» Ποινικά Χρονικά Ν/2000, σελ. 667 επόμ.

6.Δ. Σπινέλλη «Ποινικό Δίκαιο, ειδικό μέρος», τεύχος Α, (άρθρα 372-384^{α}), εκδόσεις ΑΝΤ. Ν. Σάκκουλα, 1984, σελ. 74 επόμ.

7.Ζ. Φασούλα «Ποινικό Δίκαιο, ειδικό μέρος, εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας», εκδόσεις Αφοι Π. Σάκκουλα, 1991.